

Posudek na disertační práci
Posudek oponenta disertační práce

Výuka všeobecně vzdělávacích předmětů prostřednictvím cizího jazyka jako komunikačního prostředku

kterou předkládá Mgr. Richard Adamus

Předložená práce se věnuje výuce metodou CLIL („content and language integrated learning“), která si v českém edukačním procesu získává stále výraznější místo. Vedle zcela praktického využití metody si proto rozhodně zaslouží také pozornost výzkumníků, kteří si kladou otázky související s efektivní a smysluplnou implementací CLIL do českých škol. Jak sám autor práce opakovaně konstatuje, CLIL je způsob výuky, který je pro žáky bezpochyby obohacující, nabízí přidanou hodnotu výuce obecných vzdělávacích předmětů, značně rozšiřuje jazykové kompetence žáků, některé dokáže i více motivovat, a tak i naučit, ale pro učitele je rozhodně náročný. Existuje dost široké spektrum přístupů, jak CLIL realizovat. Současně se ukazuje řada sporných situací, které je třeba při výuce CLIL řešit (mezi nejběžnějšími - jak vyvážit výuku odborného vyučovacího předmětu s osvojováním cizího jazyka, nebo jakou odborností má disponovat učitel využívající CLIL - stačí aprobace pro příslušný vyučovací předmět, nebo i pro jazyk?). Právě na tyto nejasnosti, mnohdy i drobné nuance, které mohou výuku prostřednictvím CLIL vést ke značné efektivitě, nebo naopak k nedostačivosti, se autor předložené práce zaměřil.

Práce je tradičně členěna na teoretickou část a představení výzkumného projektu. Z celého širokého rámce CLIL autor vybral postavu učitele a zaměřil se především na jeho roli, resp. jeho profesní dovednosti, které zajišťují kvalitní výuku metodou CLIL. Logicky se tedy většina kapitol teoretické části zabývá prací učitele, jeho dovednostmi, schopnostmi, dispozicemi i způsoby interakce se žáky a stylem výuky. V teoretické části práce nicméně autor postupuje od obecnějších témat ke konkrétnějším.

Nejprve se věnuje základním principům sociální komunikace, s přesahem na interakci žáků a učitelů coby hlavních aktérů jím sledované formy sociální komunikace. Další kapitola se věnuje základním charakteristikám CLILu. Autor upřesňuje postavení CLIL ve vzdělávacím procesu, vymezuje CLIL vůči podobným, přesto ne zcela totožným přístupům (nejvýrazněji vůči bilingvní výuce) a nabízí výčet různých forem, jak může být CLIL realizován. Poslední kapitola teoretické části se pak věnuje jednotlivým dovednostem i dalším charakteristikám učitele, s důrazem na učitele vyučujícího metodou CLIL.

V teoretické části jsem velmi ocenila hned první kapitolu, v níž autor téma zasadil do obecnějšího rámce. Hovořil o filozofických, pedagogických i jazykových souvislostech výuky metodou CLIL. Se zájmem jsem si přečetla o teoretických východiscích daného výukového přístupu. Pokládám za velmi užitečné, aby učitelé zvažovali, z čeho používané postupy pramení, čím je opodstatnit při diskusích s laiky, s kritiky, či jednoduše se zájemci o metodu, kteří však nemají dostatek informací. Je užitečné, když umíme prokázat, že zcela praktický výukový postup stojí na pevných základech a je logickým vyústěním tradičních teoretických přístupů. Autor velmi čtivým způsobem v textu ukázal, z čeho CLIL vychází. Podařilo se mu systematicky propojit argumenty a teorie, které dokládají, že CLIL není metodou nahodilou, spontánně vytvořenou, která by zbytečně experimentovala na žácích.

V některých kapitolách o práci učitele, resp. jeho projevech ve vyučování a v interakci se žáky nebylo zcela zřejmé, do jaké míry jsou příslušné formy profesních kompetencí důležité specificky pro učitele vyučujícího metodou CLIL. Jak při hovoru o komunikaci učitelů s žáky, tak při stanovení výčtu učitelových dovedností jsem v řadě případů nabyla dojmu, že dané projevy musí být nedílnou součástí každé účinné pedagogické práce. V závěrečné rozpravě by autor mohl více zdůraznit, v čem jsou některé komunikační formy či profesní dovednosti tzv. CLILového učitele specifické, máme-li ho porovnat s učitelem, který nevyučuje prostřednictvím CLIL.

Na druhou stranu jsem v teoretické části ocenila, že autor opakovaně zvažuje klady i zápory metody CLIL. Ačkoli je z textu zřejmé, že je zastáncem výuky formou CLIL, umí si představit, za jakých okolností může být výuka zbytečně komplikovaná, neúčinná, pro žáky spíše nevhodná. To je zpravidla dáno přístupem a způsoby práce učitele, čímž se umocňuje adekvátnost volby tématu celé předložené práce.

Autor v teoretické části shrnuje informace z nejnovějších tuzemských i zahraničních studií. Z tuzemských zdrojů bezpochyby vyčerpал většinu dostupné literatury, jíž s ohledem na novost tématu není mnoho. Není mi jen srozumitelný dvojitý způsob citací - online zdroje jsou uváděny v poznámkách pod čarou, zatímco na tištěné publikace je odkazováno přímo v textu a kompletní bibliografické citace jsou shrnuty až v závěrečném seznamu použité literatury. To nepokládám za nutné.

Výzkumný projekt je prezentován v poslední cca třetině práce. Autor ke sběru dat využil průběh konkrétního projektu, jenž byl realizován ve střední škole, v níž působí. Ačkoli z hlediska rozsahu výzkumného souboru byl počet respondentů spíše nižší, proto autor zvolil kvalitativní metodologii, realizace výzkumu i zdroje dat se jeví značného rozsahu. Projekt trval několik let, během nichž autor opakovaně shromažďoval výzkumné údaje. Sběr dat vycházel z analýzy dvou případových studií. Data získaná z těchto studií byla analyzována za využití zakotvené teorie. Mimo to autor realizoval dotazníkové šetření mezi žáky, kteří byli dlouhodobě vyučováni metodou CLIL dva různé vyučovací předměty. Za pozoruhodné pokládám, že stejné dotazníkové šetření provedl autor také mezi žáky paralelních ročníků, které vyučovali stejný vyučovací předmět totožní učitelé, kteří byli do výzkumu zahrnuti, avšak výuka probíhala pouze tradičními postupy, v českém jazyce. Srovnání výpovědí obou skupin žáků, ač z něj nelze usuzovat na statisticky významné rozdíly, jelikož soubory nebyly dostatečně rozsáhlé a reprezentativní, přináší pozoruhodné výsledky. Oceňuji rovněž velmi precizní a v textu náležitě odůvodněný způsob zpracování dat. Dovolím si pouze drobnou terminologickou poznámku - v psychodiagnostice užíváme pojem skór v maskulinu, nikoli neutru (viz str. 144). Závěrečný komentář k výsledkům, uvedený v posledním odstavci šesté kapitoly na straně 203 nepokládám za zcela relevantní. Výsledky se na první pohled nejeví tak rozdílné, navíc nebyly prověřeny statistickými metodami, které by potvrdily, že rozdíly jsou skutečně signifikantní.

Sedmá kapitola je velmi přehledným a užitečným shrnutím výsledků, avšak nenesse charakter diskuse, jak je titulována. V takovém případě by výsledky měly být diskutovány s názory jiných autorů, jejichž výzkumná zjištění i teoretické přístupy jsou představeny v teoretické části.

Práce celkově působí konzistentně, témata jsou logicky vzájemně provázaná, text je na vysoké odborné úrovni, psán čtivě a srozumitelně. Na kvalitě mu poněkud ubírá množství překlepů, někdy i gramatických chyb, jež se vyskytují takřka na každé straně. Navzdory uvedeným výhradám se domní-

vám, že si práce zaslouží být publikována, neboť může být velmi užitečná pro mnoho vyučujících přímo ve školách i pro akademiky, kteří budoucí učitele vzdělávají.

Na závěr otázky: Napadají autora nějaké jednoznačné kontraindikace, kdy by nebylo vhodné metodou CLIL vyučovat? A naopak - jaké argumenty by autor využil, aby doložil užitečnost přístupu CLIL ve výuce na středních školách (osobně se častěji setkávám s výukou metodou CLIL v základních školách, ale domnívám se, a předložená práce to také dokládá, že by bylo její zapojení ve středoškolské výuce mnohem více na místě).

Mgr. Richard Adamus předložil práci, která splňuje požadavky standardně kladené na disertační práci. S radostí ji doporučuji k obhajobě.

Praha 30. 7. 2016

PhDr. Lenka Krejčová, Ph.D.